

การเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 20: กำเนิดและการพัฒนาการของสำนักอ็อนนาลส์ ค.ศ. 1929-1945

Change in the French Approach to History in the 20th Century:

The Making and Development of the *Annales* School, 1929-1945 A.D.

मितต ทรัพย์ผุด¹

Mit Sapphud¹

Received: 24 May 2019

Revised: 6 July 2019

Accepted: 18 August 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานความคิดในการก่อตั้งสำนักอ็อนนาลส์ ค.ศ. 1929 และเพื่อศึกษาข้อเสนอใหม่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงแรกของสำนักอ็อนนาลส์ ค.ศ. 1929-1945 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร เก็บข้อมูลจากงานเขียนของผู้ก่อตั้งสำนักอ็อนนาลส์ 2 ท่าน กล่าวคือ ลูเซียญ เฟบวเระ และมาร์ค บล็อก รวมถึงบทความวิชาการคัดสรรที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร *Annales d'histoire économique et sociale* (1929-1938) วารสาร *Annales d'histoire sociale* (1939-1941) วารสาร *Mélanges d'histoire sociale* (1942-1944) วารสาร *Annales d'histoire sociale* (1945) ผลการวิจัยพบว่า 1) การกำเนิดสำนักอ็อนนาลส์ในค.ศ. 1929 วางอยู่บนพื้นฐานความคิดที่เคยเป็นข้อถกเถียงทางวิชาการในยุโรปตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 2) ลูเซียญ เฟบวเระ และมาร์ค บล็อก เริ่มใช้แนวทางการศึกษาทางสังคมศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม 3) พัฒนาการของสำนักอ็อนนาลส์ในช่วงแรกของการก่อตั้งระหว่าง ค.ศ. 1929-1945 ซึ่งให้เห็นว่าแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วอย่างจริงจัง ทั้งขอบเขตของสาขาวิชาประวัติศาสตร์ ขอบเขตของหลักฐานประวัติศาสตร์ และแนวทางใหม่ในการเขียนประวัติศาสตร์

คำสำคัญ : สำนักอ็อนนาลส์, ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของฝรั่งเศส, ประวัติศาสตร์ความคิด

Abstract

This research article examines the fundamental ideas of the *Annales* School in 1929 and explores new proposals for studying history during the first period of the *Annales* School, 1929-1945 A.D. This is documentary research. Data collection was based on writings of the 2 founders of the *Annales* school, namely, Lucien Febvre and Marc Bloch and included other selected historical academic articles published in the *Annales d'histoire économique et sociale* (1929-1938),

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

¹ Lecturer in History, Faculty of Liberal Arts Ubon Ratchathani University

the *Annales d'histoire sociale* (1939-1941), the *Mélanges d'histoire sociale* (1942-1944), and the *Annales d'histoire sociale* (1945). The results of our investigation show 1) The *Annales* School formed in 1929 based on ideas that had been voiced in academic debates throughout Europe since the late 19th century. 2) Lucien Febvre and Marc Bloch began to concretely apply social science approaches to history. 3) The development of the first period of the *Annales* school in 1929-1945 showed that the approaches to history in France seriously changed the scope of history, the scope of historical evidence, and new approaches to writing history.

Keywords: *Annales* school, French historiography, History of ideas

บทนำ

สำนักอ็อนนาลส์ (ภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า École des Annales และภาษาอังกฤษใช้ว่า the *Annales* school) เขียนคำว่า “อ็อนนาลส์” ด้วยตัวเอนเพราะว่าเป็นชื่อของวารสารมาแต่เดิม เป็นสำนักคิดทางประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก่อตั้งโดย ลูเซียง แฟบเวรอะ (Lucien Febvre, 1878-1956) และมาร์ค บล็อก (Marc Bloch, 1886-1944) สำนักอ็อนนาลส์มีบทบาทสำคัญต่อแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ทั้งในประเทศฝรั่งเศสและภูมิภาคอื่นๆ ของโลก ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 จนถึงทศวรรษที่ 1980 (Burguière, 2006; Burke, 1990)

สำนักอ็อนนาลส์ถือกำเนิดจากการเผยแพร่วารสารวิชาการประวัติศาสตร์ *Annales d'histoire économique et sociale* ตั้งแต่ ค.ศ. 1929 จวบจนทุกวันนี้ (ตั้งแต่ ค.ศ. 1994 วารสารใช้ชื่อใหม่ว่า *Annales. Histoire, Sciences sociales* โดยมีมหาวิทยาลัย École des Hautes Études en Sciences sociales (EHESS) กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นผู้รับผิดชอบ มีนักประวัติศาสตร์อาวุโสรุ่นที่ 3 ของสำนักอ็อนนาลส์เป็นกองบรรณาธิการ เช่น Emmanuel Le Rois Ladurie, Marc Ferro และ Jacques Revel) วารสารฉบับนี้ ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ที่มีแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับสองผู้ก่อตั้ง

วารสารฉบับนี้ และได้พัฒนาความคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์มาโดยลำดับเป็นเวลา 90 ปีพอดี ใน ค.ศ. 2019 (Burke, 1990)

ประวัติศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งในสังคมศาสตร์ที่มีพัฒนาการมาตลอดตั้งแต่เฮโรโดตัส (Herodotus, c.484-424 BCE.) (Hughes-Warrington, 2008: 169-178) ชาวกรีกผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มระเบียบวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การเขียนประวัติศาสตร์ก็มีเป้าหมายและวิธีการแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของผู้เขียน (Iggers and Wang, 2008) การที่ประวัติศาสตร์ได้รับการบรรจุเป็นสาขาวิชาหนึ่งในระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาในโลกตะวันตกมาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้ประวัติศาสตร์พัฒนาระเบียบวิธีการศึกษาในฐานะศาสตร์สาขาหนึ่งมาโดยตลอด และการเรียนรู้ถ่ายโอนวัฒนธรรมการศึกษาประวัติศาสตร์จากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งย่อมเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทั้งระเบียบวิธีและประเด็นปัญหาที่น่าสนใจต่อแวดวงวิชาการประวัติศาสตร์ในระบบการศึกษา และอาจเป็นเหตุผลสำคัญหนึ่งที่นักวิชาการประวัติศาสตร์ของไทยได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์การศึกษาประวัติศาสตร์ของสำนักคิดสำคัญๆ ของโลกตะวันตกโดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์สำนักอ็อนนาลส์ในประเทศไทยยังไม่มีเป็นที่แพร่หลายมากนัก

ชุดคำถามในงานวิจัยได้แก่ การศึกษาประวัติศาสตร์ในฝรั่งเศสก่อนการก่อตั้งสำนักอ็องนาลส์ ค.ศ. 1929 เป็นอย่างไร มีแนวทางการศึกษาอย่างไร อะไรคืออิทธิพลของสำนักกระเบียบวิธี (École méthodique) ที่มีต่อสำนักอ็องนาลส์ อะไรคือข้อเสนอใหม่ซึ่งเป็นรากฐานความคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ของสำนักอ็องนาลส์ สิ่งใดที่ทำให้สำนักอ็องนาลส์ยังคงมีอิทธิพลต่อแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาถึงทุกวันนี้ ในช่วงแรกของสำนักอ็องนาลส์ ระหว่าง ค.ศ. 1929-1945 มีพัฒนาการในด้านขอบเขตของสาขาวิชาประวัติศาสตร์ หลักฐานประวัติศาสตร์ และแนวทางใหม่ในการเขียนประวัติศาสตร์

จากชุดคำถามข้างต้นทำให้สามารถประมวลเป็นประเด็นปัญหาของงานวิจัยได้ดังนี้ เพราะเหตุใดจึงถือว่าข้อเสนอในการศึกษาประวัติศาสตร์อันเป็นรากฐานความคิดในการก่อตั้งสำนักอ็องนาลส์ จึงถือเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางใหม่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงแรกของสำนักอ็องนาลส์ ระหว่าง ค.ศ. 1929-1945 ทิศทางของการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เสนอโดยสำนักอ็องนาลส์คลี่คลายไปในลักษณะใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความคิดพื้นฐานในการก่อตั้งสำนักอ็องนาลส์ ค.ศ. 1929
2. ศึกษาข้อเสนอใหม่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงแรกของสำนักอ็องนาลส์

วิธีการศึกษา

1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กรอบความคิดในการวิจัยของประวัติศาสตร์นิพนธ์ (historiography) กล่าวคือการสำรวจพัฒนาการทางความคิดทางประวัติศาสตร์ และงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญๆ ซึ่งสามารถเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลา

ประวัติศาสตร์นิพนธ์มุ่งศึกษา 3 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

- ก. ขอบเขตของสาขาวิชาประวัติศาสตร์
- ข. ขอบเขตของหลักฐานประวัติศาสตร์
- ค. แนวทางการเขียนงานประวัติศาสตร์

การศึกษาการเกิดและพัฒนาการของสำนักอ็องนาลส์ช่วง ค.ศ. 1929-1945 ตามแนวทางประวัติศาสตร์นิพนธ์จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศส และเหตุผลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นซึ่งจะกลายเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับรากฐานความคิดในการศึกษาสำนักอ็องนาลส์ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ในโลกปัจจุบันด้วย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ก. ตั้งคำถามและกำหนดประเด็นปัญหา (problematic) ได้แก่ เพราะเหตุใดจึงกล่าวว่าการกำเนิดสำนักอ็องนาลส์ คือการปฏิวัติความคิดแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 20 (Burke, 1990)

ข. รวบรวมหลักฐานประวัติศาสตร์ ได้แก่ งานเขียนสำคัญๆ ของนักประวัติศาสตร์สำนักอ็องนาลส์ในช่วงการวางรากฐานความคิดของสำนักอ็องนาลส์ ประกอบด้วย บทความวิชาการ ผลงานวิจัย หนังสือ

ค. วิเคราะห์หลักฐานประวัติศาสตร์ โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น คือ ขอบเขตของสาขาวิชาประวัติศาสตร์ หลักฐานประวัติศาสตร์ และแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาวเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ เพื่อชี้ให้เห็นแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ก่อนและหลังกำเนิดสำนักอ็องนาลส์

ง. สรุปผลการวิจัย

ให้คำอธิบายต่อสาเหตุของการปฏิเสชนแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ก่อนสำนักอ็องนาลส์ และสังเคราะห์ให้เห็นภาพรวมของ

พื้นฐานความคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ของสำนักอ็อนนาลส์

3. การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลวิจัยได้แก่ข้อเขียนทางวิชาการและบทความวิชาการประมาณ 80 ชื่อเรื่อง ซึ่งนับเป็นหลักฐานชั้นต้น ได้แก่

ก. ผลงานตีพิมพ์ของ ลูเซียง แพบเวอร์ และมาร์ค บล็อก จำนวน 30 ชื่อเรื่อง (ดูในภาคผนวก 1)

ข. บทความวิชาการคัดสรรที่ตีพิมพ์ในวารสารของสำนักอ็อนนาลส์จำนวน 50 ชื่อเรื่อง (ดูในภาคผนวก 2) ระหว่างปี 1929-1945 กล่าวคือ

- วารสาร *Annales d'histoire économique et sociale* ค.ศ. 1929-1938

- วารสาร *Annales d'histoire sociale* ค.ศ. 1939-1941

- วารสาร *Mélanges d'histoire sociale* ค.ศ. 1942-1944

- วารสาร *Annales d'histoire sociale* ค.ศ. 1945

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นแรก บริบทวิชาการและข้อถกเถียงเรื่องแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ในฝรั่งเศสตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ประเด็นที่สอง สู่การกำเนิดสำนักอ็อนนาลส์ ค.ศ. 1929 ประสบการณ์ประวัติศาสตร์ของ ลูเซียง แพบเวอร์ และมาร์ค บล็อก และประเด็นที่สาม พัฒนาการของสำนักอ็อนนาลส์ ค.ศ. 1929-1945

1. บริบทวิชาการและข้อถกเถียงเรื่องแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ในฝรั่งเศสตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ตามกระบวนทัศน์ใหม่ (paradigm) ที่นำเสนอโดยสำนัก

อ็อนนาลส์นั้น เป็นความต่อเนื่องของทิศทางการศึกษาประวัติศาสตร์ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อประวัติศาสตร์กลายเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยของยุโรป เพื่อตอบสนองความต้องการการเกิดชาติใหม่ ๆ ภายหลังการล่มสลายของจักรวรรดิโปเลียน ประกอบกับอิทธิพลของการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ได้ทำให้วัฒนธรรมการเขียนประวัติศาสตร์พยายามปรับตัวเพื่อให้สาขาวิชาประวัติศาสตร์มีสถานะเป็น “ศาสตร์” (science) ที่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ (Iggers, 2006: 225-242) ตัวอย่างของความพยายามในการปรับปรับแนวคิดวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ได้แก่ แนวคิดการศึกษาประวัติศาสตร์ของ เลโอปอล ฟอน รังเคอ (Leopold von Ranke ค.ศ. 1795-1885) ซึ่งได้กลายเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์กระแสหลักของภาคพื้นยุโรป

ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1890 เป็นต้นมา การนำเสนอแนวคิดการศึกษาสังคมแบบวิทยาศาสตร์ของเอมิล ดูว์แกมม์ (Émile Durkheim ค.ศ. 1858-1917) ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ โอกุสต์ กงต์ (Auguste Comte ค.ศ. 1798-1857) ได้ส่งผลอย่างชัดเจนต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ นอกจากนี้การส่งเสริมการตีพิมพ์เผยแพร่งานเขียนทางวิชาการ และการออกวารสารวิชาการหัวเรื่องใหม่ ๆ ของฝรั่งเศสในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้กลายเป็นเวทีแลกเปลี่ยนทางความคิดและกลายเป็นจุดเริ่มต้นของวารสารประวัติศาสตร์สำนักอ็อนนาลส์ในปลายทศวรรษ 1920

การศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดสำนักอ็อนนาลส์ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นย่อย กล่าวคือ ปัญหาของประวัติศาสตร์ปฏิฐานนิยมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 อิทธิพลของสังคมวิทยา และการเริ่มก่อตัวของสำนักอ็อนนาลส์

1.1 ปัญหาของประวัติศาสตร์ปฏิฐานนิยม (positivist history) คริสต์ศตวรรษที่ 19

การสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่สอน

ในระดับอุดมศึกษาก็คือการสร้างความเป็น “ศาสตร์” หรือ science ดังนั้น มหาวิทยาลัยในยุโรป โดยเฉพาะในเยอรมนีได้เริ่มปรับแนวคิดการศึกษาวិทยาศาสตร์ธรรมชาติ (natural science) มาใช้กับประวัติศาสตร์จริงจัง ประวัติศาสตร์ ปฏิฐานนิยมตามความคิดของรังเคอหมายถึง แนวทางศึกษาประวัติศาสตร์โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร ลายลักษณ์ การตรวจสอบความถูกต้องของหลักฐานประวัติศาสตร์ การให้ความสำคัญกับ เหตุการณ์จริงในประวัติศาสตร์ และการรายงานผลการวิเคราะห์ตามที่หลักฐานแสดงให้เห็นประจักษ์ (Iggers, 1985: 3-42) โดยเฉพาะการให้ความสำคัญ กับการเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) ในการเขียน งานประวัติศาสตร์ เนื่องจากลักษณะความเป็น วิทยาศาสตร์ประการหนึ่งก็คือการตัดความเป็น อัตวิสัย (subjectivity) ของผู้เขียน ด้วยเหตุนี้ ลักษณะการเขียนประวัติศาสตร์โดยส่วนใหญ่ ของยุโรปจนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จะให้ ความสำคัญเป็นอันดับแรกแก่ประวัติศาสตร์ การทูต ประวัติศาสตร์เหตุการณ์ทางการเมือง ประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนา ซึ่งทั้งหมดสามารถ ศึกษาได้จากหลักฐานลายลักษณ์ของทางการ

แนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ของ ฝรั่งเศสก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดปฏิฐานนิยมเช่น เดียวกัน โดยเฉพาะ ตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์ (Introduction aux études historiques ค.ศ. 1898) ของ ชาร์ลส์ แซนโฌบอส (Charles Seignobos ค.ศ. 1854-1942) และชาร์ลส์-วิกตอร์ ล็องกลัวส์ (Charles-Victor Langlois ค.ศ. 1863-1929) ศาสตราจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ของ มหาวิทยาลัยซอร์บอน กรุงปารีส แวดวงวิชาการ ประวัติศาสตร์เรียกแนวทางการศึกษาแนวนี้ว่า “ประวัติศาสตร์สำนักระเบียบวิธี” (histoire méthodique) การศึกษาประวัติศาสตร์ตามแนวทาง นี้ทำให้เกิดข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ขอบเขต ของหลักฐานประวัติศาสตร์ที่เน้นเพียงหลักฐานลาย

ลักษณ์ของทางการ การให้ความสำคัญแก่ ประวัติศาสตร์การเมืองและกลุ่มผู้ปกครอง การตรวจสอบความถูกต้องของหลักฐานมากกว่า การให้คำอธิบายหลักฐาน เป็นต้น

1.2 อิทธิพลของสังคมวิทยา

เอมีล ดูว์แกมม์ เป็นผู้ก่อตั้งสาขาวิชา สังคมวิทยาของฝรั่งเศส เขาพัฒนาแนวคิด ปฏิฐานนิยมของอ็อกุสต์ กงต์ ที่ต้องการศึกษา สังคมมนุษย์ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ความพยายามในการสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบาย ปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ อย่างที่ เอมีล ดูว์แกมม์ เสนอว่าจะต้องศึกษาปรากฏการณ์ ทางสังคมเหมือนกับการศึกษาสิ่งของ

บริบทของการปฏิวัติอุตสาหกรรมใน ยุโรปทำให้เขาสนใจการเปลี่ยนแปลงของชีวิตสังคม การขยายตัวของสังคมเมือง สภาพชีวิตของกลุ่ม แรงงาน การรวมกลุ่มทางสังคม ความสัมพันธ์ทาง สังคม ฯลฯ เขาเชื่อว่ามนุษย์มีทั้งมิติปัจเจกและมีมิติ สังคมคู่ขนานกัน อิทธิพลของมิติสังคมทำให้แต่ละ คนแสดงภาพแทนตนเอง (representation) และ ทศนคติแตกต่างกันออกไป

อิทธิพลของสังคมวิทยามีต่อแนวทาง การศึกษาประวัติศาสตร์ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างมาก เนื่องจาก วัตถุในการศึกษา ประวัติศาสตร์ก็คือมนุษย์และสังคม การปรับ แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้ระเบียบวิธี ทางสังคมวิทยา หรืออาจเรียกว่า ระเบียบวิธีทาง สังคมศาสตร์ (social science) จึงเป็นข้อเสนออีก ประการหนึ่งของสำนักอันทาลส์ อีกประการหนึ่ง การเผยแพร่ผลงานวิชาการอย่างกว้างขวางในรูปแบบวารสารวิชาการช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้กลายเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การองค์ ความรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะ วารสาร *L'Année sociologique* ที่ออกพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ ค.ศ. 1898 โดยมี เอมีล ดูว์แกมม์ เป็นผู้อำนวยการวารสาร คนแรก ได้มีส่วนช่วยให้ประชาคมวิชาการ ทางวิทยาศาสตร์มนุษย์ (ภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า

les sciences humaines) ซึ่งครอบคลุมหลายสาขาวิชา ตั้งแต่จิตวิทยาไปจนถึงประวัติศาสตร์ ได้ทดลองใช้แนวทางการศึกษาข้ามสาขาวิชาและพัฒนาจนกลายเป็นสหสาขาวิชา (interdisciplinary)

1.3 การเริ่มก่อตั้งของสำนักอ็องนาลส์ : แนวคิดของกลุ่ม “การสังเคราะห์ประวัติศาสตร์”

จากการศึกษาพบว่าจุดเริ่มต้นของวารสารอ็องนาลส์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมที่แท้จริงคือการออกวารสารการสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ (*Revue de synthèse historique*) ใน ค.ศ. 1900 โดยอ็องรี แบร์ (Henri Berr) นักปรัชญา พวกเขาเรียกช่วงเวลานี้ว่า สมัยก่อนประวัติศาสตร์ของสำนักอ็องนาลส์ (Iggers, 2005: 51-64; Burke, 1990: 6-16) วัตถุประสงค์ของการออกวารสารฉบับนี้คือการหาทางออกให้กับการตรวจสอบหลักฐาน (ภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า *érudition*) มากเกินไป และการสร้างกรอบปิดตัวของสาขาวิชาต่าง ๆ อ็องรี แบร์ต้องการให้วารสารการสังเคราะห์ประวัติศาสตร์เป็นที่พบปะแบบสหสาขาวิชาของนักปรัชญา นักภูมิศาสตร์ นักสังคมวิทยา และนักประวัติศาสตร์ ซึ่งล้วนศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม

การเกิดแนวคิดใหม่ ๆ มาจากการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านวารสารวิชาการเหล่านี้ ตัวอย่างการวิพากษ์วิจารณ์นักวิชาการอย่างตรงไปตรงมาในบทความเรื่อง “Méthode historique et science sociale : étude critique d'après les ouvrages récents de M. Lacombe et de M. Seignobos” (Simiand, 1903a : 1-22 ; 1903b : 129-157) (ระเบียบวิธีประวัติศาสตร์กับสังคมศาสตร์: การศึกษาเชิงวิจารณ์ผลงานใหม่ของนายลากงเบอะและนายแซนโญบอส ของ ฟร็องซัวส์ ซิมิยอง ค.ศ. 1873-1935 นักสังคมวิทยา นักประวัติศาสตร์ และนักเศรษฐศาสตร์) ได้สร้างผลกระทบตามมาอย่างมากต่อแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เปิดกว้างมากกว่าเน้นระเบียบวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของหลักฐานและการเขียนประวัติศาสตร์การเมือง

เป็นหลัก นอกจากนั้นแล้ว ในบรรดากลุ่มนักวิชาการแนวคิดใหม่ ก็มี ลูเซียง แพบเวอะ และมาร์ค บล็อก ที่ลงพิมพ์บทความเชิงวิจารณ์หลายเรื่อง

โดยสรุป ประวัติศาสตร์สำนักกระเปียบวิธีที่ได้รับอิทธิพลการสร้างองค์ความรู้ประวัติศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ หรือที่เรียกว่าแนวคิดปฏิฐานนิยม (positivism) ได้รับการท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของยุโรป และความต้องการของนักสังคมศาสตร์ที่มุ่งมั่นตอบปัญหาที่ครอบคลุมและรอบด้านในทุกมิติของสังคมมากขึ้น รวมไปถึงการเผยแพร่ผลการศึกษาและการวิพากษ์วิจารณ์ทางวิชาการของวารสารวิชาการหลายฉบับในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้ทำให้สองนักคิดคนสำคัญของสำนักอ็องนาลส์ได้ก่อตั้งวารสารประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชื่อของวารสารฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าการเมือง และในที่สุดเราจึงนับว่าจุดเริ่มต้นของสำนักอ็องนาลส์เกิดขึ้นพร้อมกับการออกวารสาร *อ็องนาลส์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม* ใน ค.ศ. 1929

ในหัวข้อต่อไปจะศึกษาการกำเนิดสำนักอ็องนาลส์ ค.ศ. 1929 จากประสบการณ์การศึกษาประวัติศาสตร์ของสองผู้ก่อตั้งสำนักอ็องนาลส์ ลูเซียง แพบเวอะ และมาร์ค บล็อก

2. ผู้การกำเนิดสำนักอ็องนาลส์ ค.ศ. 1929 ประสบการณ์ประวัติศาสตร์ของ ลูเซียง แพบเวอะ และมาร์ค บล็อก

แนวคิดในการสร้างแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์แนวใหม่เป็นเรื่องของประชาคมวิชาการฝรั่งเศส ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และได้รับการขยายแนวร่วมอย่างกว้างขวางเมื่อมีการตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการด้านสังคมศาสตร์หลากหลายฉบับในช่วงเวลาเดียวกัน แต่การก่อตั้งสำนักประวัติศาสตร์ย่อมต้องมีนักประวัติศาสตร์ที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับ มีเครือข่ายทั้งทางวิชาการและการบริหาร และที่สำคัญที่สุด ต้องมีปรัชญาในการศึกษาประวัติศาสตร์

ที่โดดเด่นชัดเจน

ลูเซียง แฟบเวอร์และ มาร์ค บล็อก สองนักประวัติศาสตร์ผู้ก่อตั้งสำนักอ็อนนาลส์ได้ทำงานร่วมกับอ็องรี แบร์ ผู้ก่อตั้งวารสารสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ปี 1900 พวกเขาได้ร่วมกันเผยแพร่อุดมการณ์ของประวัติศาสตร์มิติใหม่ท่ามกลางความร่วมมือของนักสังคมศาสตร์หลากหลายสาขาวิชา และในที่สุดพวกเขาทั้งสองคนก็ได้แยกกลุ่มออกมาก่อตั้งวารสารอ็อนนาลส์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมเพื่อเป็นการสนับสนุนแวดวงวิชาการประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสรวมไปถึงยุโรปได้ผลิตผลงานวิชาการตามอุดมการณ์ “ประวัติศาสตร์ใหม่” ของสำนักอ็อนนาลส์

ในหัวข้อนี้จะศึกษาประสบการณ์ประวัติศาสตร์ (historical experience) ของสองผู้ก่อตั้งสำนักอ็อนนาลส์ และพยายามชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์ทางวิชาการที่ทั้งสองคนสร้างให้กับแวดวงวิชาการประวัติศาสตร์

2.1 ประสบการณ์ประวัติศาสตร์ของ ลูเซียง แฟบเวอร์

ลูเซียง แฟบเวอร์ เกิดเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1878 ที่เมืองน็องซี (Nancy) ในครอบครัวอาจารย์มหาวิทยาลัย เขาศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ École normale supérieure (โรงเรียนวิชาการพื้นฐานชั้นสูง) ใน ค.ศ. 1899 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ค.ศ. 1911 โดยทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “Philippe II et la France-Comté : Étude d'histoire politique, religieuse et sociale” (กษัตริย์ฟิลิปปีที่ 2 แห่งสเปนกับแคว้นฟร็องซงก์ม็เด : การศึกษาประวัติศาสตร์การเมือง ศาสนา และสังคม) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์สาขาประวัติศาสตร์สมัยใหม่ คริสต์ศตวรรษที่ 16-18 ณ มหาวิทยาลัยสตราสบูร์ก หลังจากที่เขาได้ก่อตั้งวารสารอ็อนนาลส์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม ร่วมกับมาร์ค บล็อก ใน ค.ศ. 1929 แล้ว เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์สาขาประวัติศาสตร์ ประจำวิทยาลัย

แห่งฝรั่งเศส (Collège de France) กรุงปารีส ค.ศ. 1935 เขาเสียชีวิตเมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 1956 ที่เมืองแซ็งต์-อามูร์ (Saint-Amour) อายุ 78 ปี (Hughes-Warrington, 2008: 100-107) จากชีวประวัติของเขาคงพบว่า เขาทำงานทางด้านประวัติศาสตร์มาโดยตลอดตั้งแต่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเมื่อทำงานเขาก็ยังมีอิทธิพลในฐานะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ด้วยเช่นกัน

ผลงานวิชาการประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นของลูเซียง แฟบเวอร์ เริ่มต้นด้วยวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก เรื่อง “Philippe II et la France-Comté : Étude d'histoire politique, religieuse et sociale” ที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมที่แปลกใหม่กว่าคนในรุ่นเดียวกันที่ศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองเป็นหลัก และที่สำคัญยังใช้มิติทางความเชื่อในบริบททางภูมิศาสตร์ ทำให้เห็นว่าประวัติศาสตร์มีมุมมองหลายมิติ นอกจากหนังสือและสารานุกรมที่มีคุณค่าอยู่แล้ว งานเขียนประเภทงานวิจารณ์และสุนทรพจน์ได้ถูกนับมารวบรวมพิมพ์เป็นเล่มชื่อ “Combats pour l'Histoire” ค.ศ. 1953 ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือสำคัญที่แสดงแนวคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่น เช่น ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา วรรณคดี ปรัชญา ประวัติศาสตร์ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.2 ประสบการณ์ประวัติศาสตร์ของ มาร์ค บล็อก

มาร์ค บล็อก เกิดเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม ค.ศ. 1886 ที่เมืองลียง (Lyon) ในครอบครัวนักการศึกษาเชื้อสายยิว บิดาของเขาเป็นศาสตราจารย์สาขาประวัติศาสตร์โบราณที่มหาวิทยาลัยลียง มาร์ค บล็อก ศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ École normale supérieure (โรงเรียนวิชาการพื้นฐานชั้นสูง) ใน ค.ศ. 1904 เขาสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ค.ศ. 1920 เขาทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “Rois et serfs” (กษัตริย์และข้าทาสสมัยกลาง) เขาได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์สาขา

ประวัติศาสตร์สมัยกลางที่มหาวิทยาลัยสตราสบูร์ก ภายหลังได้ก่อตั้งวารสารอ็อนนาลส์ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม ร่วมกับลูเซียง แฟบเวอร์อะ ค.ศ. 1929 แล้ว เขาได้รับการแต่งตั้งเป็น ศาสตราจารย์สาขาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ณ มหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ ใน ค.ศ. 1936 ในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 เขาได้เข้าร่วมขบวนการต่อต้านเยอรมนี เขาถูกสังหารในวันที่ 16 มิถุนายน ค.ศ. 1944 อายุได้ 57 ปี (Hughes-Warrington, 2008: 11-19) จากชีวประวัติของเขาจะพบว่า มาร์ค บล็อด อยู่ในกรอบครวัณกประวัติศาสตร์มา ตั้งแต่เล็ก และการที่เขาเกี่ยวข้องกับขบวนการต่อต้านนาซี เขาจึงได้รับการกล่าวขวัญถึงเป็นอย่างมากขึ้นอีกจากแวดวงวิชาการของผู้มีเชื้อสายชาวยิว (Burke, 1990; Iggers, 2005)

ผลงานวิชาการประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นของมาร์ค บล็อด คือ *Les Caractères originaux de l'histoire rurale française* ค.ศ. 1931 (ลักษณะเฉพาะของประวัติศาสตร์ชนบทฝรั่งเศส) เป็นประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเกษตรที่ใช้หลักฐานหลากหลายทั้งที่เป็นลายลักษณ์และลักษณะภูมิทัศน์ของพื้นที่ที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบัน การยกให้ประเด็นเศรษฐกิจของชนบทฝรั่งเศสเป็นตัวเด่นนั้นมีความยากที่การรวบรวมหลักฐานและการวิเคราะห์สังคมในอดีตที่เชื่อมโยงกับสภาพภูมิศาสตร์ในปัจจุบัน จากผลงานชิ้นนี้ ทำให้เขาเป็นนักประวัติศาสตร์คนหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักประวัติศาสตร์สมัยกลางที่มีความสามารถสูงคนหนึ่ง นอกจากนั้น ยังมีหนังสือที่ถือเป็นคู่มือในการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งเขียนขึ้นในระหว่างถูกกักขังในสมัยสงคราม ชื่อ *"Apologie pour l'histoire ou Métier d'historien"* (การแก้ความเข้าใจผิดในสาขาประวัติศาสตร์หรืออาชีพของนักประวัติศาสตร์) ค.ศ. 1941 นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับผู้ที่ต้องการจะทราบแนวทาง การประวัติศาสตร์ในมุมมองของหนึ่งในผู้ก่อตั้งสำนักอ็อนนาลส์เป็นอย่างไร การศึกษาประวัติศาสตร์มีเป้าหมายอะไรและมีขั้นตอนอย่างไร

จะสังเกตเห็นว่าสำนักอ็อนนาลส์ไม่ได้ปฏิเสธแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของสำนักระเบียบวิธีในทุกประเด็น การวิพากษ์ภายในและการวิพากษ์ภายนอกหลักฐานประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นขั้นตอนการทำงานกับหลักฐานประวัติศาสตร์ที่สืบทอดมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น สิ่งที่สองผู้ก่อตั้งสำนักอ็อนนาลส์ทำงานอย่างหนักเพื่อเป็นแนวทางแก่นักประวัติศาสตร์รุ่นหลังคือการขยายขอบเขตของสาขาประวัติศาสตร์ ขอบเขตของหลักฐานประวัติศาสตร์ และการเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์

3. พัฒนาการของสำนักอ็อนนาลส์ ค.ศ. 1929-1945

การก่อตั้งสำนักอ็อนนาลส์นับเอา ค.ศ. 1929 เป็นจุดเริ่มต้น เพราะเป็นปีแรกที่ออกวารสาร *อ็อนนาลส์ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม* เป็นฉบับแรก โดยในปีแรกออกจำนวน 4 ฉบับ ตลอดจนถึงปี 1938 ออกวารสารทั้งหมดจำนวน 52 ฉบับ ปีละ 4-6 ฉบับ ก่อนจะเปลี่ยนชื่อวารสารเป็น *อ็อนนาลส์ประวัติศาสตร์สังคม (Annales d'histoire sociale)* ตั้งแต่ปี 1939-1941 จำนวนปีละ 4 ฉบับ รวมเป็น 12 ฉบับ หลังจากนั้นเปลี่ยนชื่อวารสารเป็น *ปึกินกะประวัติศาสตร์สังคม (Mélanges d'histoire sociale)* ระหว่างปี 1942-1944 ปีละ 2 ฉบับ รวมเป็น 6 ฉบับ และในปีสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ. 1945 กลับมาใช้ชื่อวารสารว่า *อ็อนนาลส์ประวัติศาสตร์สังคม* เหมือนปี 1939-1941 และสามารถออกวารสารได้ 2 ฉบับ รวมทั้งสิ้นตั้งแต่ปี 1929 ถึง 1945 สำนักอ็อนนาลส์ออกวารสารจำนวน 72 ฉบับ และทำให้เห็นชัดเจนว่า ช่วงแรกของสำนักอ็อนนาลส์ได้เน้นประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง ทำให้ได้เห็นว่าสำนักอ็อนนาลส์ได้ขยายขอบเขตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ออกไปไกลมากกว่าประวัติศาสตร์การเมืองและการทูตได้ขยายขอบเขตของหลักฐานประวัติศาสตร์มากกว่าหลักฐานลายลักษณ์เท่านั้น และขยายแนวทางใหม่ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์

3.1 ขอบเขตของสาขาวิชาประวัติศาสตร์

ลูเซียส แพบเวอร์และมาร์ค บล็อก มีความเห็นตรงกันว่า ขอบเขตของประวัติศาสตร์แบบสำนักกระเปียบวิธีมีข้อจำกัดมากและไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงหลายประการ ประการแรก ประวัติศาสตร์ศาสตร์เป็นสังคมศาสตร์สาขาหนึ่ง ดังนั้น จึงมีลักษณะของความเป็นอัตวิสัย เพราะผ่านกระบวนการตีความของนักประวัติศาสตร์ ซึ่งลักษณะนี้แตกต่างจากความเป็นวัตถุวิสัยของวัตถุสิ่งของที่สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพศึกษา ประการที่สอง ถ้าสำนักกระเปียบวิธีเน้นการบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้น สำนักอรรถาธิบายจะเน้นการอธิบายมิติต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์นั้นๆ ประการที่สาม ประวัติศาสตร์เน้นการศึกษาสังคมมนุษย์ในอดีตที่เชื่อมโยงกับเวลาปัจจุบัน (จากหลักฐานที่ยังคงหลงเหลืออยู่) และมีมิติสลับซับซ้อนตามความหลากหลายของกิจกรรมมนุษย์ ดังนั้น นักประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องใช้ศาสตร์สาขาต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์อย่างรอบด้าน และไม่จำกัดตนเองไว้เพียงมิติด้านการเมืองและความสัมพันธ์ทางการทูตเท่านั้น

3.2 ขอบเขตของหลักฐานประวัติศาสตร์

สำนักกระเปียบวิธีให้ความสำคัญแก่หลักฐานลายลักษณ์อักษรของทางราชการ เพราะเน้นความถูกต้องของรายละเอียดในเรื่องเหตุการณ์ แต่สำนักอรรถาธิบายเห็นข้อจำกัดของการใช้หลักฐานประวัติศาสตร์เพียงประเภทลายลักษณ์ เพราะว่าร่องรอยอดีตของมนุษย์ไม่ใช่มีเพียงร่องรอยกิจกรรมที่เป็นลายลักษณ์เท่านั้น ต้องขยายขอบเขตครอบคลุมไปถึงหลักฐานภาพ และวัตถุสิ่งของ และภูมิทัศน์

การใช้หลักฐานที่หลากหลายประเภทย่อมทำให้เห็นประเด็นปัญหาในประวัติศาสตร์จะขยายกว้างออกไปด้วยเช่นกัน

3.3 แนวทางใหม่ในการเขียนประวัติศาสตร์

แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของสำนักอรรถาธิบายมีลักษณะเด่นที่เป็นประวัติศาสตร์ประเด็นปัญหา (histoire-problème) และเริ่มจากการตั้งประเด็นคำถามที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ประวัติศาสตร์เพื่อประวัติศาสตร์โดยตัวของมันเอง

ระหว่าง ค.ศ. 1929-1945 สำนักอรรถาธิบาย ออกวารสารจำนวน 72 ฉบับ ในช่วงระหว่าง 1929-1932 จำนวน 20 ฉบับ มีบทความวิชาการจำนวน 55 ชื่อเรื่อง ไม่มีประเด็นทางประวัติศาสตร์การเมืองแม้แต่เรื่องเดียว มีประเด็นประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ 40 ชื่อเรื่อง ประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์สังคม 12 ชื่อเรื่อง ประเด็นทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม 1 ชื่อเรื่อง และประวัติศาสตร์แนวสหสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์จำนวน 4 ชื่อเรื่อง เป็นต้น แสดงว่า แนวทางของสำนักอรรถาธิบายเป็นประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในช่วงแรก และพัฒนาแนวทางไปสู่ประวัติศาสตร์สังคม และประวัติศาสตร์สหสาขาวิชาสังคมศาสตร์

สรุปผลการวิจัย

สำนักอรรถาธิบายไม่ได้เกิดเป็นสำนักคิดจากความว่างเปล่า แต่เกิดจากความคิดที่ปมพะมาอย่างยาวนาน หมายถึง ความคิดที่พัฒนาขึ้นจากข้อจำกัดหรือความคับแคบของสำนักกระเปียบวิธี แต่นับว่า ค.ศ. 1929 เป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์สำนักอรรถาธิบายอย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงแรกของสำนักอรรถาธิบายเน้นเรื่องสังคม เพราะประวัติศาสตร์ศึกษาอดีตของมนุษย์และสังคมเป็นสำคัญ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณคณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่สนับสนุนทุนวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

- Bloch, Marc. (1997). *Apologie pour l'histoire ou Métier d'historien*. Paris : Armand Colin. (พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1941)
- Bloch, Marc. (1999). *Les caractères originaux de l'histoire rurale française*. Paris : Armand Colin. (พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1931)
- Burguière, André. (2006). *L'École des Annales : Une histoire intellectuelle*. Paris : Odile Jacob, Coll. Histoire et Documents.
- Burke, Peter. (1990). *The French Historical Revolution: The **Annales** School, 1929-1989*. New York: Stanford University Press.
- Delacroix, C., Dosse, F. and Garcia, P. (2007). *Les courants historiques en France, XIXe-XXe siècle*. Paris : Armand Colin, Coll. Folio Histoire.
- Febvre, Lucien. (1911). *Philippe II et la Franche-Comté. Étude d'histoire politique, religieuse et sociale*. Paris : Honoré Champion. (พิมพ์ใหม่ Paris : Perrin, 2009).
- Febvre, Lucien. (1952). *Combats pour l'histoire*. Paris : Armand Colin.
- Hughes-Warrington, Marnie. (2008). *Fifty Key Thinkers on History*, 2nd ed. London: Routledge.
- Iggers, Georg G. (1985). *New Directions in European Historiography*, rev. ed. London: Methuen.
- Iggers, Georg G. (2005). *Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge, With a New Epilogue*. Connecticut: Wesleyan University Press.
- Iggers, Georg G. and Wang, Q. Edward. (2008). *A Global History of Modern Historiography*. London: Pearson Longman.
- Simiand, François. (1903a). Méthode historique et science sociale : Etude critique d'après les ouvrages récents de M. Lacombe et de M. Seignobos, Première Partie. *Revue de synthèse historique Tome VI-1*, N° 16, février 1903, pp. 1-22.
- Simiand, François. (1903b). Méthode historique et science sociale : Etude critique d'après les ouvrages récents de M. Lacombe et de M. Seignobos, Deuxième Partie. *Revue de synthèse historique Tome VI-2*, N° 17, avril 1903, pp. 129-157.

ภาคผนวก 1 ผลงานตีพิมพ์ของ ลูเซียง แฟบเวรอะ และมาร์ค บล็อก จำนวน 30 ชื่อเรื่อง ที่ใช้ในงานวิจัย

ที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อบทความ	ชื่อวารสาร/ หนังสือ
1	1912	Febvre, Lucien. L'histoire provinciale	Discours de rentrée, Université de Dijon
2	1919	Febvre, Lucien. L'histoire dans le monde en ruines	Leçon d'ouverture, Université de Strasbourg Revue Synthèse Historique XXX 1920
3	1922	Febvre, Lucien.	La Terre et l'évolution humaine. Introduction géographique à l'histoire.
4	1924	Bloch, Marc.	Les Rois thaumaturges.
5	1926	Febvre, Lucien. Le problème des divisions en histoire	Revue Synthèse Historique XLII
6	1929	Febvre, Lucien. Le problème des générations en histoire	Revue Synthèse Historique XLVII
7	1930	Febvre, Lucien. Histoire, économie et statistique	Annales d'histoire économique et sociale II, N°8
8	1931	Febvre, Lucien. History	The Encyclopaedia of Social Sciences
9	1931	Bloch, Marc.	Les Caractères originaux de l'histoire rurale française.
10	1932	Febvre, Lucien.	L'individualité en histoire. Le personnage historique. Paris, Renaissance du livre.
11	1933	Febvre, Lucien. De l'histoire-tableau : essai de critique constructive.	Annales d'histoire économique et sociale V, N°21
12	1933	Febvre, Lucien. Entre l'histoire à thèse et l'histoire-manuel	Revue de Synthèse V, N°3
13	1934	Febvre, Lucien. Examen de conscience d'une histoire et d'un historien, Leçon d'inauguration, Collège de France	Revue de Synthèse VII, N°2
14	1934	Febvre, Lucien. Capitalisme et Réforme	Foi et Vie, LVII
15	1934	Febvre, Lucien. Fondations économiques, superstructure philosophique : une synthèse	Annales d'histoire économique et sociale VI, N°28
16	1935	Febvre, Lucien. Un débat de méthode : technique, sciences et marxisme	Annales d'histoire économique et sociale VIII, N°36
17	1936	Febvre, Lucien. De Spengler à Toynbee : quelques philosophies opportunistes de l'histoire	Revue de Métaphysique et de Morale XLIII, N°4
18	1936	Febvre, Lucien. Pour une histoire dirigée. Les recherches collectives et l'avenir de l'histoire	Revue de Synthèse XI
19	1938	Febvre, Lucien. Psychologie et histoire	Encyclopédie française VIII
20	1939	Bloch, Marc.	La Société féodale.
21	1940	Febvre, Lucien. La société féodale	Annales d'histoire sociale II, N°3-4
22	1940	Bloch, Marc.	L'Étrange Défaite.
23	1941	Febvre, Lucien. La sensibilité et l'histoire : comment reconstituer la vie affective d'autrefois ?	Annales d'histoire sociale III, N°12
24	1941	Bloch, Marc.	Apologie pour l'histoire ou métier d'historien.
25	1942	Febvre, Lucien.	Le problème de l'incroyance au XVIe siècle. La religion de Rabelais, L'évolution de l'humanité. Paris, Albin Michel.
26	1943	Febvre, Lucien. Propos d'initiation : vivre l'histoire	Mélanges d'histoire sociale III
27	1944	Febvre, Lucien.	Autour de l'Heptaméron. Amour sacré, amour profane. Paris, Gallimard
28	1947	Febvre, Lucien.	Le problème de l'incroyance au XVIe siècle. La religion de Rabelais, L'évolution de l'humanité. Paris, Albin Michel.
29	1949	Febvre, Lucien. Vers une autre histoire	Revue de Métaphysique et de Morale LVIII, N° 3-4
30	1952	Febvre, Lucien.	Combats pour l'histoire. Paris, Armand Colin.

ภาคผนวก 2 บทความวิชาการคัดสรรที่ตีพิมพ์ในวารสารของสำนักอันทาลส์ ค.ศ. 1929-1945 ที่ใช้ในงานวิจัย

ที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อบทความ	ชื่อวารสาร
1	1929	Glott, Gustave. Le prix du papyrus dans l'antiquité grecque.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 1, pp. 3-12.
2	1929	Pirenne, Henri. L'instruction des marchands au moyen âge.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 1, pp. 13-28.
3	1929	Baumont, Maurice. L'activité industrielle de l'Allemagne depuis la dernière guerre.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 1, pp. 29-47.
4	1929	Sayous, André E. Les transformations des méthodes commerciales dans l'Italie médiévale.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 2, pp. 161-167.
5	1929	Sneller, Z.-W. La naissance de l'industrie rurale dans les Pays-Bas aux XVIIe et XVIIIe siècles.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 2, pp. 193-202.
6	1929	Bloch, Richard. Problème et conflits contemporains. La concurrence et les groupements de producteurs.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 3, pp. 203-224.
7	1929	Hauser, Henri. Réflexions sur l'histoire des banques à l'époque moderne (de la fin du XVe à la fin du XVIIIe siècle)	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 3, pp. 335-351.
8	1929	Cavaignac, Eugène. Peut-on reconstituer l'échelle des fortunes dans la Rome républicaine ?	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 4, pp. 481-505.
9	1929	Lefebvre, G. La place de la Révolution dans l'histoire agraire de la France.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 4, pp. 506-523.
10	1929	Usher, Abbot Payton. Comment se placent les usines. L'exemple des Etats-Unis.	Annales d'histoire économique et sociale I, N° 4, pp. 524-550.
11	1930	Grenier, D. Aux origines de l'histoire rurale : la conquête du sol français.	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 5, pp. 26-47.
12	1930	Espinas, Georges. Groupe économique, groupe religieux : les tisserands de Valenciennes au XIVe siècle.	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 5, pp. 48-63.
13	1930	Méquet, Georges. Le problème agraire dans la révolution russe.	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 6, pp. 161-192.
14	1930	Bigwood, Georges. Un marché de matières premières : laines d'Angleterre et marchands italiens vers la fin du XIIIe siècle.	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 6, pp. 193-211.
15	1930	Philip, André. Une classe ouvrière en pays de capitalisme naissant : les ouvriers dans l'Inde.	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 6, pp. 212-230.
16	1930	Massignon, Louis. L'étude de la presse musulmane et la valeur de ce témoignage sociale.	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 7, pp. 321-327.
17	1930	Rörig, Fritz. Les raisons intellectuelles d'une suprématie commerciale : La Hanse	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 8, pp. 481-498.
18	1930	Bigo, Robert. Une grammaire de la bourse en 1789.	Annales d'histoire économique et sociale II, N° 8, pp. 499-510.
19	1931	Koulischer, Joseph. La grande industrie aux XVIIe et XVIIIe siècles : France, Allemagne, Russie.	Annales d'histoire économique et sociale III, N° 9, pp. 11-46.
20	1931	Deschamps, Paul. L'évolution des types sociaux en Australie.	Annales d'histoire économique et sociale III, N° 9, pp. 47-67.
21	1931	Abraham, Pierre. Arts et sciences, témoins de l'histoire sociale.	Annales d'histoire économique et sociale III, N° 10, pp. 161-188.
22	1931	Gorni, Olindo. Les réformes foncières en Europe orientale et centrale. Leur causes économiques et sociales.	Annales d'histoire économique et sociale III, N° 10, pp. 207-226.
23	1931	Montgomery, Arthur. L'évolution économique de la Suède au XIXe siècle.	Annales d'histoire économique et sociale III, N° 11, pp. 349-360.
24	1931	Montgomery, Arthur. L'évolution économique de la Suède au XIXe siècle.	Annales d'histoire économique et sociale III, N° 12, pp. 519-541.

ที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อบทความ	ชื่อวารสาร
25	1932	Halbwachs, Maurice. Chicago, expérience ethnique.	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 13 , pp. 11-49.
26	1932	Hamilton, Earl J. En période de révolution économique : la monnaie en Castille (1501-1650)	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 14 , pp. 140-149.
27	1932	Heckscher, Eli.-F. Un grand chapitre de l'histoire du fer : le monopole suédois.	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 15 , pp. 225-241.
28	1932	Mazoyer, Louis. Exploitation forestière et conflits sociaux en Franche-Comté, à la fin de l'ancien régime.	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 16 , pp. 339-358.
29	1932	Demangeon, Albert. Les conditions géographiques d'une union européenne. Fédération européenne ou ententes régionales ?	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 17 , pp. 433-451.
30	1932	Werveke, Hans Van. Monnaie, lingots ou marchandises ? Les instruments d'échange aux XIe et XIIe siècles.	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 17 , pp. 452-468.
31	1932	Sion, Jules. Tourisme, économie, psychologie : les étrangers en Italie.	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 18 , pp. 529-537.
32	1932	Monbeig, Pierre. Vie de relations et spécialisation agricole : Les Baléares au XVIIIe siècle.	Annales d'histoire économique et sociale IV, N° 18 , pp. 538-548.
33	1933	Duclaux, P. Dans les montagnes du Cantal : les raisons d'une crise agricole	Annales d'histoire économique et sociale V, N° 22 , pp. 337-347.
34	1934	Blanchard, Marcel. La politique ferroviaire du Second Empire.	Annales d'histoire économique et sociale VI, N° 30 , pp. 529-545.
35	1935	Gautier, E.-F. L'or du Soudan dans l'histoire.	Annales d'histoire économique et sociale VII, N° 32 , pp. 113-123.
36	1936	Mayor, Yoland. Une surproduction sociale : le technicien en chômage.	Annales d'histoire économique et sociale VIII, N° 41 , pp. 417-425.
37	1937	Hauser, Henri. Un problème d'influences : Le Saint-Simonisme au Brésil.	Annales d'histoire économique et sociale IX, N° 43 , pp. 1-7.
38	1937	Matsuoka, Koji. La genèse d'un étalon monétaire fondé sur le change-or : le cas du Japon	Annales d'histoire économique et sociale IX, N° 43 , pp. 8-23.
39	1938	Blanchard, Marcel. Aux origines de nos chemins de fer : Saint-Simoniens et banquiers	Annales d'histoire économique et sociale X, N° 50 , pp. 97-115.
40	1938	Jabre, F. Dans le Maroc nouveau : le rôle d'une université islamique	Annales d'histoire économique et sociale X, N° 51 , pp. 193-207.
41	1938	Dumézil, Georges. Jeunesse, éternité, aube : Linguistique comparée et mythologie comparée indo-européenne.	Annales d'histoire économique et sociale X, N° 52 , pp. 289-301.
42	1938	Mazoyer, Louis. Catégories d'âge et groupes sociaux : les jeunes générations françaises de 1830.	Annales d'histoire économique et sociale X, N° 53 , pp. 387-419.
43	1939	Brunschwig, H. Été 1939 : Allemagne. Notes d'avant-guerre.	Annales d'histoire sociale I, N° 1(4) , pp. 355-360.
44	1940	Sayous, André. En vue d'un nouveau blocus... Les préparatifs de l'Allemagne : 1933-1939.	Annales d'histoire sociale II, N° 2(2) , pp. 89-110.
45	1941	Perrin, Ch.-Edmond. Une famille de marchands : les Popplau.	Annales d'histoire sociale II, N° 3(4) , pp. 131-135.
46	1943	Lestocquoy, J. Les commerces des œuvres d'art au moyen âge.	Mélanges d'histoire sociale II, N° 3 , pp. 19-26.
47	1943	Braudel, Fernand. A travers un continent d'histoire. Le Brésil et l'œuvre de Gilberto Freyre.	Mélanges d'histoire sociale III, N° 4 , pp. 3-20.
48	1944	Meuvret, Jean. L'histoire des prix des céréales en France, dans la seconde moitié du XVIIe siècle.	Mélanges d'histoire sociale IV, N° 5 , pp. 27-44.
49	1944	Rouge, M.-F. Vers une nouvelle discipline : l'organisation de l'Espace.	Mélanges d'histoire sociale IV, N° 5 , pp. 45-54.
50	1945	Febvre, Lucien. De l'histoire au martyre. Marc Bloch 1886-1944.	Annales d'histoire sociale VIII, N° 1 , pp. 1-10.